

Week van 10 tot 16 oktober 1964

Een roman door
Abraham HANS

Nr. 17

ONZE WEKELIJKSE
AFLEVERING PRIJS 3 F

HET WOUD VAN HOUTHULST

De jonge vrouw snelde naar het paar toe en omhelsde Martha...

Onze Wekelijkse Aflevering

Abonnementsprijzen : p. maand : 10 F ; 3 m. : 30 F ; 6 m. : 60 F ; 9 m. : 90 F ; 12 m. : 120 F

Postchequerekening nr. 88.61

Uitgeverij : J. Hoste N. V.

Em. Jacquemainlaan 105, Brussel 1

Verantwoordelijke uitgever :

M. Stijs. Kunstlaan 20, Brussel 4

De laatste Binders in Vlaanderen

door

Sylvain Van der Gucht

en

Lodewijk Van Laeken

DE geschiedenis speelt zich af even na 1800 toen Vlaanderen door de Fransen bezet was en toen de misdadigheid hoogtij vierde.

Zo maakte een beruchte bende, de Binders genaamd, de streek van Aalst lange tijd onveilig. Plunderingen en moordtochten waren schering en inslag tot Jan Clercker, zoon uit de herberg de «Hope van Vrede» te Oordegem, op het spoor komt van de belangrijkste daders.

Samen met zijn vriend Victor, een gewezen strijder van Napoleon, gelukt hij er in gans de bende te ontmaskeren en aan het gerecht over te leveren.

Het eerste deel van deze spannende roman, waarin ook de liefde een rol speelt, verschijnt voor de eerste maal in de week van 31 oktober op 6 november.

- En gij zijt de vriend van de kommandant, merkte Bertha op.
- Die vriendschap is van glas. Laten we ernstig blijven...!
- Ik ben zeer ernstig! Ik zou mij alleen beschuldigen, en niemand anders!
- En zoudt ge dan weer onder die Duitsers willen komen...
- Ze zullen me immers maar dood schieten!

Dat klonk wreed uit de mond van een jong meisje.

- En als ze u weer mishandelen! Ik weet, wat er op Hooglinde is gebeurd. Een rilling liep het meisje over de leden.
- O, dat was gruwelijk, zei ze nog huiverend.
- Daarom kunt ge u niet overleveren. En ook, waarom uw leven laten vernietigen! Alles kan weer goed worden.
- Voor mij nooit meer! Ik heb een brandmerk!
- Onzin! Ge moet meer hoop en moed hebben! Er is nu maar een weg: de vlucht!

- Waarheen? Ze zijn overal de meesters.
- In Holland niet! We moeten naar Holland. Bertha, zo ziet ge, dat we toch samen verbonden blijven.
- Naar Holland! En uw vrouw?

- Die moet ik achterlaten. Ze zou niet mee willen gaan. Ik speel niet met mijn leven. 'k Heb geen lust als een hond doodgeschoten te worden... Als ze weten, dat gij mij gewaarschuwd hebt voor Fried, en dat Fried mij wilde vermoorden, als ze weten, dat ik ook omgang had met u... o, dan zullen ze mij beschuldigen, en tussen beschuldiging en iemand voor de kop schieten is er bij de Duitsers maar weinig afstand. Ik wil ook niet naar een Duits kamp! Dus we moeten naar Holland. We zijn weer aan elkander geketend, Bertha.

- En hoe geraken we daar?
- Ik heb al maatregelen genomen... Er vertrekt morgen een schip. De schipper zal ons verbergen... Ja, we wagen ons leven. Als we ontdekt worden, zijn we er bij, maar we moeten alles op 't spel zetten. Dus, ge komt vanavond, als 't donker is, op een afgesproken plaats.

Bertha antwoordde niet dadelijk.

- Of wilt ge niet? vroeg Desmedt zenuwachtig. Dan ga ik alleen.
- Weer vluchten met hem, die ze gehaat had, na hem eerst in alles gehoorzaamd te hebben! Zich dieper dompelen in de poel, waarin hij haar had ge-sleurd? Geheel afhankelijk zijn van hem.

- Nu, wat gaat ge doen? vroeg de landeigenaar ongeduldig.
- Ik kan niet anders...
- Neen, ge kunt niet anders, als ge nadenkt. Kom dan om zeven uur bij Sint-Baafskerk. Zorg op uw post te zijn. Het gaat hier om uw leven en erger nog! Als Bauer u aan de soldaten overlevert, wat dan?

- Zwijgt!
- Dan zijt ge in de macht van wilde beesten! Dus, zorgt op tijd te zijn!
- Ik zal komen.
- 't Was allendig te Steenhove.

- Ze maken bunkers op Doornhage en zo ontdekten ze zijn graf. In de zakken vindt men papieren. Bauer heeft me dikwijls gezegd, dat Fried verdwenen was. Maar hij meende, dat hij te Ieper opgesloten was. Nu begreep hij natuurlijk, alles en nog hogere officieren bemoeiden er zich mee. Fried was officier.

- Waar mogen moeder en Martha zijn !
- Misschien ook in Holland.
- Hoe zouden ze er komen.
- O, er vluchten nog veel mensen.
- Ja, en Frans was bij hen.
- Frans Hoornaert ! riep Desmedt verbaasd uit.
- Ja...
- Dus, hij was niet dood !
- Hij keerde terug toen de Duitsers al op Steenhove waren en verdook zich.
- Dan zijn ze zeker over de grens. Twijfel er niet meer aan ! Ja, we moeten ons ook in veiligheid stellen. Dus, om zeven uur bij Sint-Baafs.
- Ik zal er zijn...

Ze scheidden nu. Vol sombere gedachten keerde Bertha naar haar kamer terug.

Maar wat hielp het, te denken en steeds weer te denken ! Frieds lijk was ontdekt, de Duitsers zochten haar en slechts een weg bleef er open : die naar Holland, en slechts een man kon haar helpen : Desmedt ! Om zeven aan Sint-Baafs, om zich weer te ketenen aan hem...

Vroeger had hij haar gevraagd met hem op de vlucht te gaan. Toen weigerde ze. En haar verering was in haat veranderd. En nu zou ze toch met hem vertrekken ! Ze kon niet anders.

Om halfzeven verliet ze stil het huis. 't Was doods in de straat. Ha, in menige Gentse woning werd veel geleden. Men verborg de smart in de binnenkamer... Men droeg ze alleen.

Bertha bereikte de hoofdkerk. Ze was er voor Desmedt. Doch spoedig verscheen deze ook.

- Goed op tijd, zei hij. Ja, 't gaat hier om ons leven. Kom, we trekken naar 't schip.

- En wat hebt ge aan uw vrouw gezegd ?

- Dat ik uit moest. Maar als ik over de grens ben, zal een kennis haar 't geval uitleggen.

- Zal hij de volle waarheid vertellen ?

- Wat zijt ge sarcastisch !

- Ik begrijp dat woord niet.

- Adèle moet de juiste reden niet kennen, waarom ik vlucht.

- En ook niet, dat ik mee ga ! Ze mag het niet weten !

- Neen, natuurlijk niet, dan heeft ze weer allerlei vermoedens.

- Maar als de Duitsers u zoeken en merken, dat gij gevlucht zijt, zullen ze dan u wyvrouw niet lastig vallen ?

- Waarom ? Adèle heeft geen schuld aan de moord op Fried. Ik ook wel niet, maar mij kunnen ze verdenken door mijn omgang met u.

- Kennen de Duitsers recht ? Zoudt ge niet uw vrouw moeten meenemen op de vlucht ?

- En u ook ?

- Eerder uw vrouw dan mij !

- Kom, kom, 't zal met een ondervraging wel aflopen voor Adèle. Bovendien zou ze mij niet vergezellen. Ze haat me. 't Is 't best, dat we van elkaar af zijn. Het was geen leven meer.

- En uw kind ?
- Dat leert zijn vader ook haten. Daar zorgt de moeder wel voor.
- Doet het u niets de kleine Louise te moeten verlaten ?
- Ik kan nu niet gevoelig zijn. 't Gaat om mijn leven. Laten we toch niet twisten, Bertha, maar liever goede vrienden zijn. Ons lot is hetzelfde. Wij zijn aan elkaar verbonden.

- Ik aan u ! In Holland kunt ge me verlaten.
- En ik spreek juist van liefde, en ik meen het !
- Liefde ! Maar 't is waar, we spreken dwaas.
- Laten we nu liever goed opletten, opdat we uit België weg geraken.

Desmedt leidde het meisje naar de Terneuzense vaart. Aan een brug wachtte hij.

- Hier komt ons iemand waarschuwen, fluisterde hij. We moeten de Duitsers niet in de armen lopen.

- We zijn nog niet in Holland !
- We komen er wel. 't Zijn geen plezierreisjes.
- Och Here, neen !

Na enige tijd doemde in 't duister een gedaante op.

- Holland, fluisterde de geheimzinnige.
- Schip, antwoordde Desmedt.
- Gij zijt het.
- Ja...

- En een vrouw ? Volg mij !
- Zijn er geen Duitsers ?

- 'k Heb er geen gezien. Maar we moeten toch op onze hoede zijn. Niet spreken dus !

Hij bracht hen naar het schip van een Hollander. Deze vroeg, of Desmedt en Bertha wilden vluchten. En hij zei :

- Nou, of je gelijk hebt. Hier is het met die Mof geen leven. Maar de oorlog schiet niks op, hé ? Altijd hetzelfde. Een mens leest het nieuws maar niet meer

Alle dagen krek 't zelfde.

- Dat is waar.

- Kijk, als je nou slapen wilt, juffrouw, dan kruip je beneden in de kooi. Daar lig je best. Wat nauw, maar een scheepje is geen kasteel. Op een konditie... Als ik je waarschouw, gauw het hokje in, en je daar niet verroeren. Meneer, u kan hier rusten.

- Ik kan niet slapen, zei Desmedt. Maar gij, Bertha ?...

- Ja, ik wil wel.

- Dan zal ik het uwes even wijzen, hernam de schipper.

Het meisje begaf zich dus naar de kooi.

Desmedt bleef op.

- Ik ga ook onder zeil, zei de schipper. Dat mot je me niet kwalijk nemen, want er is morgen veel werk voor de boeg. Maak je nou maar niet bang, want er kan niemand aan boord komen of ik hoor het en dan waarschouw ik je wel, hoor !

En daar zat de landeigenaar van Steenhove.

- Als ik maar over de grens ben, mompelde hij.

t Angstzweet brak hem uit, als hij bedacht, dat hij aangehouden kon worden. Dan zou men hem vast en zeker beschuldigen, want waarom vluchtte hij anders.

- En toch heb ik met die vervloekte Fried niets te maken, zei Desmedt half-luid. Ik zit in een raderwerk. Uit 't ene kan 't andere volgen.

Hij dacht aan vrouw en kind, die hij achterliet.

Och, hij was toch van Adèle vervreemd... en Louisje?

- De moeder zal het wel haat inprenten jegens mij! mompelde de man.

Zijn eigen schuld brandde hem echter niet op 't geweten.

Wat zou hij in Holland doen? Hij wist het nog niet. Hij zou naar omstandigheden handelen... Geld had hij voorlopig genoeg.

En Bertha. Als ze in een moederhuis verlost was, kon ze het kind uitbesteden en hem volgen.

- Ik ben verliefd op haar en blijf het, dacht Desmedt. Dan trekken we de vreemde in. Zij is geheel afhankelijk van mij. En word ik ze moe, och wij zijn niet verbonden. Maar zal ik haar moe worden? Ik meende nu ook, dat ik haar missen kon.

Traag kroop de nacht voorbij.

De schipper was weer vroeg op.

- Nou zullen we 't gaan hebben, zei hij. Och, we raken er wel door. Ja, we wagen veel, maar wie niet waagt wint niet.

- Wanneer vaart ge weg?

- Nog een halfuur. Ik zal nog eerst een bakje koffie opschenken. Dat zal smaken. En een boterham snijden.

- Ik heb geen honger.

- Zenuwachtig?

- 'k Zal toch geruster zijn aan de andere kant van de grens.

- Ik ook... Je weet nooit wat er gebeurt, hé? Zou je 't meisje niet wakker maken!

Bertha verliet haar kooi. Zij was nu kalmer.

De schipper bracht koffie.

- En nou in jelui hokje, zei hij na een wijle. Want er zullen misschien soldaten de boel komen nakijken.

- Kunt ge ze niet wat in de handen steken?

- Och, dat zou net wantrouwen wekken. Dat kunnen we nog altijd doen, als er gevaar is.

Desmedt en Bertha borgen zich in een afgesloten ruimte.

Twee Duitsers kwamen aan boord. Ze keken even in de hut, het voor- en achteronder en waren voldaan.

De schipper mocht vertrekken, maar straks wachtte hem nog 't grensonderzoek en dat zou ernstiger zijn.

Aan Langerbrugge mochten de reizigers uit hun schuilplaats komen.

Langzaam gleed het vaarttuig voort. Het behoorde tot een lange sleep.

Eindelijk, eindelijk dan toch kwam Zelzate in 't zicht.

- Nu nog een poos geduld in uw hokje, zei de schipper. En houdt u goed stil.

- Zijn we aan de grens?

- Straks komen we aan de brug te Zelzate en nog een kilometer verder bij de Stuiver mag je gerust zijn.

- Hoe lang duurt dat nog ?
- O, met 't onderzoek en al de formaliteiten zullen er wel een paar uur gemoeid zijn.
- 't Is lang.
- Ja, zo gemakkelijk kom je tegenwoordig niet uit de kooi ! En dan moeten de Moffen nog goed gemutst zijn.

Beide vluchtelingen zaten dus weer dicht bij elkaar gedrukt in hun eng hoekje. Boven hun hoofd liepen de schipper en de knecht heen en weer.

- Nu zijn we toch wel samen verbonden, fluisterde Desmedt. Samen de vrijheid of de dood, Bertha !
- Soms wenste ik de dood !
- Niet zwaarmoedig. Straks hebben we niets meer te vrezen. We zijn vrij...
- Gij !
- En jij ook !
- En mijn kind ?
- Kom, daarvoor zorg ik wel... Er zijn moederhuizen en vondelingengestichten.

- 't Arm schaap is nog niet geboren en ge veroordeelt het al tot een vondelingenhuis.

- Ik weet niet wat ik zeg. Ik ben zo hevig in spanning. En hoe zal dat eindigen ! Nog twee uur misschien... Ik zal een mis van dankzegging bestellen, als ik over geraak.

- Geen heiligschennis. Ik durf niet bidden, omdat ik in zonde verkeer en er in blijf. Maar 't is of jij de hemel wilt omkopen. Een mis van dankzegging ! Weet ge dan niet, dat ge vrouw en kind verlaat om uw zonde met mij of de gevolgen daarvan.

- Stil, niet spreken... Ze komen misschien aan boord.

Bertha hoorde hem zuchten.

Maar de tijd spoedde zich niet.

Eindelijk vernam men vreemde stemmen.

- Duitsers ! fluisterde Desmedt. Laten we ons niet verroeren.

Nog meer werd hij gefolterd. Hij hoorde stappen op 't dek, op de trappen, gebabbel en geroep, het gekrijs van kettingen, het geluid van bonzende luiken. Dan werd weer alles stil.

- Zouden we verlost zijn ? vroeg Desmedt.

- Wat weet ik er van.

- 't Is hier om te stikken ! Hoe lang nog ?

Maar nog geen bevrijding.

Wat later hoorden de vluchtelingen weer Duits. Desmedt vreesde voor ontdekking en 't zweet leekte hem van zijn gelaat.

- Zouden we stil liggen of varen ? fluisterde hij.

- Ik weet niets.

- Zijt ge niet bang ?

- Vrijheid of gevangenschap, 't is hetzelfde voor mij.

Voor de derde maal hoorde hij Duits. Maar dan keerde weer de stilte terug.

Eensklaps kwam de schipper. Hij trok een luikje open.

- Nou, gefeliciteerd hoor, zei hij. We zijn in Holland.

- Is 't waar ? juichte Desmedt.

- Ja ! Maar nog niet aan dek ! Nog wat geduld.
- Waarom niet ? Ze kunnen toch niets meer doen !
- Neen, maar daarom behoeven ze nog niet te weten, dat ik vluchtelingen help. Vooreerst vaar ik terug naar België en ten tweede moeten we 't anderen niet moeilijk maken. Je zult in Holland ook je mond houden, hé ! En nou blijf je in je hok, tot de Hollandse kommiezen aan boord zijn geweest en verder in de kajuit tot Terneuzen. Daar laat ik je vanavond bij donker aan wal en dan zeg je maar dat je te voet over de grens gevlucht bent.

- Dus we zijn gered !

- Ja...

Desmedt greep Bertha's hand.

- Lach nu toch ook eens ! zei hij opgewonden.

- Ik zou niet weten waarom.

- Omdat ge uit hun klauwen zijt...

- Toe, ge kent mijn toestand...

- Ik zorg immers voor u...

- Maar mijn schande kunt ge niet wegnemen.

- Toe, toe, trek u dat zo niet aan ! Nu ben ik gescheiden van mijn vrouw en met u verenigd.

- O, neen, neen... Spreek zo niet !

- Jawel ! Kom, geen somberheid. Alles geraakt in orde.

Maar de landeigenaar kon het meisje niet vrolijk stemmen.

Het vaartuig lag enige tijd voor het Nederlands douanekantoor. Dan voer het verder. De vluchtelingen zaten nu in de kajuit. Door het raampje bemerkten ze de huizenrij op de kade van Sas van Gent, de suikerfabriek aan 't einde, later het gehucht Sluiskil, de staalfabriek... Terneuzen kwam in 't zicht.

Hier bleef de schipper liggen. En toen het duister was, stapten Desmedt en Bertha aan wal.

- We gaan naar het hotel, zei de landeigenaar.

- Maar op twee kamers.

- Waarom ? We zijn nu man en vrouw. Ik heb een vals paspoort met die aanwijzing. Gij zijt madam Desmedt van Gent.

- O, hoe durft ge !

- Is het niet 't beste ! Anders stoppen ze u als vagebond weg. Hebt gij papieren ?

- Neen...

- Dan zijt ge aan mij verbonden en 't is toch 't beste zo.

- Ik wil toch een afzonderlijke kamer !

- Nu, 't zij zo !

Ze begaven zich naar het hotel Pays-Bas, kort bij de Sluis, en meden allen omgang met de burgers, die in de gelagkamer zaten.

De volgende morgen zouden ze naar Vlissingen vertrekken.

EEN WEERZIEN

Frans Hoornaert en Martha stonden op de boot van Breskens naar Vlissingen. De oud-soldaat wilde er op het generaal-konsulaat zijn. Moeder was te Sluis, waar de vluchtelingen twee kamers hadden gehuurd.

De andere reisgenoten waren reeds doorgereisd. Ze hadden zich te Vlissingen op een van de vaartuigen van de Zeeland-lijn ingescheept.

- Ge zult mij wel spoedig terugzien, had Loden gezegd. Ik wil toch weten wat de sloebers bij ons bos uitvoeren.

De boot legde aan de ponton bij het station aan.

Frans en Martha gingen te voet naar de stad, die enige kilometer van de buitenhaven ligt.

Te Vlissingen verbleven een drieduizend Belgen, die er de bevrijding van hun land afwachtten.

Hoornaert en zijn vrouw ontmoetten er velen, die op wandel waren, want wat had men anders te doen ?

- Here, God, daar ! Is het mogelijk ! Zie toch, Frans ! kreet Martha, en bevend greep ze de arm van haar echtgenoot.

- Maar wat is er nu...

- Bertha... en Desmedt !

- Zijt ge gek ! Waar ?

- Daar !

- Waarlijk ! Hoe is dat mogelijk ! Ha, die smeerlap ! Laat ze gaan, Martha. Uw zuster is niet waard, dat ge er nog wat tegen zegt.

- O, ik kan zo niet voortgaan.

De jonge vrouw snelde naar het paar toe.

Desmedt verbleekte.

- Hier geen scènes, zei hij gejaagd.

- Waar gaat ge heen, Bertha ? vroeg haar zuster.

- Te Sluis ! Dat is niet ver van hier. Zij vraagt elke dag naar u ! O, kom mee met ons.

- Weet ik het ! Waar is moeder ?

- Martha, ik kan niet...

- Elke dag moet ik aan moeder wijsmaken, dat Frans u zal halen. We meenden, dat ge nog in België waart en nu zijt ge hier en ge zoudt niet mee gaan !

- O, gij weet toch wel waarom ik niet durf.

- En ge zijt weer bij hem.

- Geen scènes ! herhaalde Desmedt. Ik heb uw zuster uit de handen der Duitsers gered. Anders werd zij dood geschoten.

- Is dat waar, Bertha ?

- Ja... De Duitsers hebben het lijk van Fried gevonden.

- O, het lijk van Fried ! Maar gij zijt nu in Holland. Desmedt heeft u in 't ongeluk geworpen, en u nu wat geholpen. Ge zijt dus geheel vrij van hem...

- Bertha kan doen wat zij wilt, hernam de landeigenaar. Ik weerhoud haar niet. Maar geen scènes op straat.

Frans kwam nu ook naderbij. Woedend keek hij Desmedt aan.

- Ik zou maar rap mijn weg vervolgen, zei hij.

- Uw bevelen kan ik missen !

- We hebben nog een oude rekening. Ge hebt mijn vrouw beledigd, toen ik ging vechten voor u, smerige lafaard. En nu sleept ge dit meisje nog mee. Ga naar uw vrouw en kind.

- Ik raad u aan, goed op uw woorden te letten.

- Op mijn woorden te letten. De tijd van uw macht is voorbij, man. Steenhove zal u oordelen.

- Bertha, ga mee ! smeekte Martha weer.

- O, ik kan niet. Ik zou moeder naar 't graf jagen met mijn schande.

- We zullen alles voor haar verbergen.

- Als ze niet wilt, spaar dan uw moeite, Martha, zei Frans. Wilt ze liever met een getrouwde schurk rondzwerven, welnu, ze doet het dan maar.

- O, Frans, ge zijt onrechtvaardig ! hernam de jongste zuster. Desmedt heeft mij uit België gebracht. Meer heb ik met hem niet te maken. Maar kan ik nu naar moeder gaan. En bij u blijven ? Weet gij waar ik gezeten heb. Ik ben gebrandmerkt...

- Maar dat is toch niet waar ! kreet Martha.

- Niet met een ijzer, neen, maar ik draag toch mijn schande overal mee. Ik wil ver in Holland gaan, zo ver als ik kan. Hier zijn te veel mensen van Vlaanderen, hier zijn we te dicht bij de grens. Ik zal u schrijven... Maar laat mij gaan ! Ik breek met Desmedt, ik heb 't hem gezegd. Geef mij uw adres.

- Welnu, laat ze haar zin doen en we zullen zien of ze 't eerlijk meent, hernam Hoornaert.

Hij schreef het adres op een stukje papier.

- O, als moeder u maar even zag, zou ze gerust zijn, drong Martha weer aan. En dan kunnen wij onder ons drieën bespreken wat de beste weg voor u is. Maar laat dadelijk Desmedt los ! Bertha, we zijn toch zusters... Ik verwijt u niets...

- Ga nu mee !

- O, ik kan niet, ik durf niet ! Dring niet meer aan.

- 't Is nu genoeg ! riep Frans ongeduldig. Ze moet haar goesting doen en dan maar helegans in het ongeluk lopen. Als ze nu niet luisteren wilt.

- Frans, oordeel toch zo niet. Als ge wist, hoe ik geleden heb en nog lijd om al het gebeurde. O, God, weet hoe gaarne ik mee ging naar moeder en hoe gelukkig ik zou zijn, als ik bij u allen mocht komen. Maar ik wil u niet in mijn schande trekken, ik wil vooral moeder sparen. Ik ben een geschandvlekte... Neen, ik mag moeder niet onder de ogen komen.

- Maar moeder is juist ziek omdat gij weg zijt, hernam Martha. Ze eet schier niet, ze slaapt bijkans niet van verdriet.

- Ik kan nu niet meegaan. Zeg aan moeder, dat ik in Holland ben en in enige dagen komen zal. En ik zal het doen. Laat mij eerst mijn maatregelen nemen voor mijn verblijf.

- Welnu, schrijf ons dan, zei Frans. We moeten er een eind aan maken. We kunnen hier niet blijven.

Desmedt had zich reeds verwijderd.

Bertha groette Martha en Frans en haalde de landeigenaar in.

- Ge blijft dus niet ? vroeg deze.

- Hoe kan ik ?

- Die Hoornaert is een bruto. Dadelijk al die beschuldigingen.

- Och, zegt hij de waarheid niet ? Onder elkander moeten we toch geen geheimen hebben. Ik begrijp dat hij kwaad is.

- Gij wilt mij dus volgen en niet hen ?

- Ik kan niet anders. Ik wil niet ten laste van mijn schoonbroer vallen en allerlei verwijten horen. Kan ik nu onder de ogen van mijn moeder komen. Zij weet nog niets.

- Ze zijn dus allen over de grens ?

- Ja, te Sluis.

- Dat is niet ver. En 't is een kleine gemeente. Uw geschiedenis zou er gauw bekend zijn en dan waart ge nog niet gerust. Te Sluis zullen ze al gauw elkanders historie kennen.

- Daarom wil ik er niet naartoe. Maar weet ge nu al, waar we wel gaan ?

- Naar Rotterdam.

- En dan ?

- We kunnen daar blijven. 't Is een grote stad gelijk Antwerpen en we lopen er verloren. Niemand zal er ons kennen.

- Ge spreekt altijd van wij. Ge weet toch wel dat we niet samen blijven. Ik heb u dadelijk gezegd.

- Laat ons nu geen ruzie maken.

- Ik wil u dat toch herhalen. Ik ben van u afhankelijk, 't is waar, maar als gij mij helpt, herstelt ge alleen iets van wat gij misdaan hebt. Ik steek daarom mijn eigen schuld niet weg, maar ik boet er waarlijk al genoeg voor.

- Wat babbelt ge toch altijd van misdaad en boete ! hernam Desmedt ongeduldig. Zij zijn meester over ons zelf. Als ge eens wist wat er nu allemaal gebeurt. Velen die u in het eigen dorp met stenen zouden werpen, zijn nu in de vreemde zo braaf en deugdzaam niet. Kom, er is veel toegelaten. Ik ontmoette juist nog een kennis van Brugge met een dame aan de arm en ik weet goed, dat zijn vrouw in België bleef.

- Ik spreek niet van anderen, ik heb genoeg aan mijn eigen last. Ik heb geen zin om dat oude leven te hernemen. Ge weet wel, hoe ge mij hebt verleid. Ik zou uw vrouw worden...

- En nu wordt ge dat ook !

- Uw wettige vrouw ?

- Ik kon niet scheiden, maar nu zal het wel moeten.

- Neen, nu zal het nog niet gebeuren. Als de oorlog voorbij is, keert ge terug naar uw vrouw en laadt weer alle schuld op mij.

- Welk wantrouwen !

- Hebt ge me verdedigd, toen die Duitser mij liet wegvoeren ? Hebt ge dan een woord voor mij gesproken ?

- Ja...

- Neen, lieg nu niet. Ge waart blij dat Bertha Legein het dorp verliet. Ge waart voor schandaal bevreesd.

- Ik was toen machteloos. Heb ik u te Gent niet geholpen en wil ik u niet verder helpen ? Wat zou mij beletten een andere gezellin te zoeken, als het niet was, dat ik u lief heb ? Naar mijn vrouw terugkeren. Nu is alles tussen ons uit. Zou zij mij nog willen ?

- Misschien voor het kind.

- Voor het kind. Het kind, dat ze de vader leert haten. Geloof mij toch. Adèle veracht mij.

Ze stapten het stationsgebouw binnen, waar in die dagen een grote drukte heerste, vooral door Belgen van wie er immers duizenden op de dool waren.

Uit Vlissingen ook vertrok toen nog regelmatig de boot naar Engeland.

Landgenoten gingen en kwamen over zee. Mensen ontvluchten België en anderen keerden er terug.

En 't grootste verkeer had over deze Zeeuwse havenstad plaats.

Desmedt ging in de lange rij wachtenden staan, om kaartjes te nemen voor Rotterdam. Bertha staarde droefgeestig door het raam dat uitzicht gaf op het kantoor der Zeelandmaatschappij, wier boten de dienst onderhielden tussen Nederland en Engeland.

Ook daar stonden veel Belgen, die plaats wilden bespreken voor de overtocht.

Bertha keek er even naar. Bannelingen allen...

Maar drukte op hen een last als op haar ? O, gelukkig zou ze zich voelen, zelfs met het verlies van huis en haard als ze zonder haar zonde, haar zware schuld, nu bij moeder en Martha kon gaan wonen.

Het meisje trok zich schielijk terug.

Daar stapte een kennis uit Thourout voorbij, een koopman, die dikwijls op Doornhage was geweest. Ze merkte het nu dat ze zich ook hier niet verbergen kon.

't Eerst had ze haar zuster en zwager gezien. Nu deze streekgenoot. En zo zou het altijd gaan. En waar anderen blij de hand toestaken bij het weerzien in de vreemde, moest zij kennissen ontwijken om haar brandmerk.

Een meisje uit het gesticht voor gevallen vrouwen. Zij, de dochter van Legein, die zich te voornaam achtte voor een boer. En misschien wist men al meer van haar omgang met Fried. Er is een verrader op de parochie. Die woorden vervolgden haar nog steeds en brandden op haar gemoed.

Met Frans en Martha meegaan. Haar schoenbroer had haar hard toegesproken. Hij begreep het niet, hoe ze naar haar moeder verlangde.

Maar ze wilde nu eerst een woonplaats hebben, waarvoor Desmedt zorgen moest. Dan was ze onafhankelijk van Hoornaert.

Dan kon ze zich daar verbergen om moeder te worden.

O, voor het kind zou ze zorgen. Ze begreep het, dat de landeigenaar haar voor de keus zou stellen : het kind of hem. Het kind uitbesteden en hem volgen.

Nooit ! Ze wilde goed maken wat er nog goed te maken was. En als Desmedt haar middelen gaf om te wonen en te leven, deed hij slechts zijn plicht en kon hij daarvoor niet meer eisen.

En weigerde hij, dan wilde ze werken en de kost verdienen voor haar en het arm schaap, dat zij nimmer verstoten zou.

Aldus mijmerde Bertha terwijl om haar heen stemmen gonsden en voetstappen schoven.

- Zo aan 't dromen ?

Het meisje schrok. 't Was Desmedt maar.

- Ik trek het mij allemaal zo niet aan, beweerde hij; kom we gaan een plaatsje zoeken in de trein. 't Is nog wel vroeg, maar er is veel volk.

Bertha volgde hem. In de wachtkamer kocht hij chocolade voor haar en kranten voor zich zelf. Hij was zeer vriendelijk en voorkomend, zocht een gemakkelijke afdeling en gaf haar de beste plaats.

- 't Wordt alles wel lichter voor u, zei hij lachend. Zware gedachten zinken weg. Ge ziet het, wij konden niet scheiden. Het lot zelf brengt ons samen.

Er kwamen andere passagiers in het rijtuig en ze zwegden dus. Desmedt opende een dagblad en las het nieuws van de oorlog. En Bertha gaf zich aan haar sombere gepeinzen over. Ze dacht aan Wauters, aan baron van Hooglinde, aan de goede dokter Deblauwe. Waar zouden die allen nu zijn ? Zoveel mensen waren uiteengerukt. En zij zat hier naast de man, die ze gemeend had te haten.

En toch, ze kon hem nog niet haten. Ze begreep hem niet. Ze zei hem soms harde waarheden, harder dan ze zelf wilde.

De trein vertrok, reed het station uit voorbij Souburg, stopte te Middelburg, snelde dan door de polders van Zuid-Beveland en verder voerde hij deze dompelaarster van haar land, maar ook van haar moeder, die om haar dochter schreide, ginds in dat kleine, vreemde stadje.

Frans en Martha keerden in de namiddag naar de overkant terug. Aan het station te Vlissingen keek de jonge vrouw nog rond.

- Zoekt ge Bertha ? vroeg haar man.

- Ja.

- Ze is immers reeds lang weg...

- Wie weet ?

- Maar natuurlijk. Ik zei het u al, dat ze van Desmedt niet kan scheiden.

- Wat anders ?

- O, ik heb haar nagegaan, toen ze in het huis van de dokter verbleef en ze was heel veranderd.

- Onder de indruk van het ogenblik. Hoor eens, zij is genoeg gewaarschuwd. En ze wist al vroeger dat ze Desmedt mijden moest, een getrouwde man. We hebben haar nu weer aangeboden met ons mee te gaan, maar ze trekt er liever met Desmedt, met die gemene kerel van door. Kom, 't is tijd voor de boot.

- Neen Frans, dat is het niet.

- Hoor eens 't kanon ! zei Martha.

Ze gingen aan boord.

- Ja, ze schieten weer hard vandaag.

- 'k Heb er vannacht ook naar liggen luisteren. Wij zijn er toch niet ver van huis.

- Ver, neen... Maar toch gescheiden.

Ze voeren over de Schelde, de nu doodse stroom, omdat de overheerser op de Antwerpse toren zijn vlag had geplant. En waar die meester was, week de handel, de nijverheid. Vlissingen zonk achteruit en de oever van Zeeuws-Vlaanderen schoof nader.

Te Breskens stond de tram gereed. En nu reden Frans en Martha door het gewest dat nog in veel aan 't eigen land herinnerde al werd het bewoond door een bevolking, die zich geheel Nederlands gevoelde.

Schoondijke, Oostburg, aan de lijn, Aardenburg, Eede, al die dorpen of oude stedekens waren nu overal vol van vluchtelingen die, als Hoornaert en zijn vrouw, maar niet besluiten konden verder heen te gaan van de grens waar ze dan toch nog enigszins in voeling bleven met hun volk, waar ze nu en dan

wat nieuws vernamen, waar nog eens een brief van Oostende, van Torhout of Roeselare kwam.

Frans had zich op het consulaat geheel in orde gesteld. Heden was hij door een dokter onderzocht en voor goed afgekeurd geworden. Hij trok thans zijn vergoeding en met wat hij bezat en wellicht nog verdienen kon, zou hij met schoonmoeder en vrouw stilletjes voortleven. Over zee wilde hij niet gaan. Hij had toch de hoop, dat de oorlog niet zo lang duren zou, als sommigen voorspelden. En van Sluis was hij dan gauw thuis. En velen dachten als hij en stonden uren te staren naar hun land, naar de toren van Westkapelle of Oostkerke, soms naar Brugge, dat bij helder weer zichtbaar was, maar de gedachten vloegen veel verder, naar 't eigen plaatsje, 't eigen hoekje, 't eigen huis.

En zo zag Frans in zijn gedachten het woud van Houthulst, waar nu Duitsers wroetten in de grond om het geliefde bos te maken tot een geduchte vesting.

Een kennis had die dag op vrouw Legein gepast.

Men kon de bazin van Doornhage, de eens zo moedige, werkzame, kloeke boerin nu niet alleen laten. Ze was soms als een kind.

- Moeder, nu weet ik goed nieuws van Bertha, zei Martha binnentredend.
- O, waar is ze !
- Ook al in Holland.
- Waar is dat Holland ?
- Wel, waar wij nu zijnd.
- Waarom komt ze dan niet hier ?
- Ze zal komen.
- Wanneer ?
- Binnen enige dagen. Ge weet, dat ze bij een familie diende. Ze is daarmee weggevlucht en goed over de grens geraakt.
- O, God zij geloofd. De Duitsers kunnen haar dus niet meer krijgen ?
- Neen !
- O, wat ben ik blij.
- Maar nu moet ze die familie eerst helpen bij hun verhuizing. Die mensen gaan nog al ver van hier wonen. Maar na een paar dagen komt Bertha over.
- O, zal 't nu waar zijn ?
- Maar ja, moeder. Ik heb Bertha gezien.
- Gezien ! Kon zij dan niet een keer meekomen ?
- Niet seffens. Ge verstaat wel, dat gij die mensen, die zo goed voor haar geweest zijn, aan hun eigen niet over laten kon.
- En hoe zag ze er uit ?
- Heel goed ! Ze is gezond...
- En ze is buiten de klauwen van die lelijke Duitsman.
- Ja, ja, niet waar Frans ?
- Van eigen ! Ze is in Holland, hé ? En in Holland heeft die loebas gelukkig niets te zeggen.

Hoornaert verliet de kamer. 't Stootte hem tegen de borst zo te moeten spreken. Voor hem was Martha's zuster een slet geworden. Hij vermoedde niet welk zieleleed het meisje folterde. Hij dacht maar alleen aan haar omgang met Desmedt.

Maar wat kon Martha anders doen om de arme vrouw te troosten en voor haar de vreselijke waarheid verborgen te houden.

Bazin Legein bleef over haar jongste dochter spreken tot Martha haar te bed bracht.

Nieuwe hoop verlichtte enigszins het bezwaard gemoed.

Een week later kwam Bertha werkelijk. Ze brak in tranen uit toen ze het huizeke betrad en moeders armen naar haar uitgestrekt zag.

- Och Here, Bertha ! stamelde vrouw Legein. Wat hebben ze u toch doen afzien. Maar gij zijt daar nu toch. Vertel mij alles. God zij geloofd, ik heb u weer.

En haar jongste dochter moest liegen en blijven liegen en spreken over de goede mensen bij wie ze diende.

De volgende dag wandelde ze met Martha langs de hoge wallen van 't stedeke. Hier was het rustig en stoorde niemand hun gesprek. Voor hen lag het oude stedeke met zijn rank, vijfspitsig belfort boven de rode daken.

- En wat gaat ge nu doen ? vroeg Martha vol belangstelling.

- Kon ik hier blijven ? Oordeel zelf. Zouden wij hier voor moeder mijn schande verborgen kunnen houden ?

- Moeilijk toch !

- Ik keer naar Rotterdam terug.

- Daar woont gij dus ?

- Ja, maar niet bij Desmedt.

- Waarlijk niet ?

- O, geloof me toch.

- Ik geloof u.

- Hij betaalt mijn kostgeld. Dat is maar recht. Ik kan nergens in dienst gaan.

- Gij kunt een deel van ons geld krijgen. Dat komt u toe.

- Neen, neen... Het is maar recht, dat Desmedt mij helpt. 't Is zijn kind ook. O, liever smeed ik hem 't geld naar zijn hoofd, maar ik kan anders niet leven. Geloof me toch, Martha, dat ik anders geen betrekkingen meer heb met hem. Toevallig heb ik hem weer ontmoet.

Het meisje verhaalde nu hoe zij uit het gesticht te Gent was geraakt en op straat in aanraking kwam met de grondeigenaar.

- Ik had hulp nodig, vervolgde ze. Ik stond daar zonder geld, zonder familie of kennissen. Ik wist niet waar heen. Desmedt bood mij hulp aan en ik nam ze.

- Ja, dat begrijp ik. Wat moet gij geleden hebben.

- Niemand kan dat begrijpen. Maar 't is mijn eigen schuld. Ik ben genoeg vermaand geworden. Ik blijf dus te Rotterdam tot alles gedaan is.

- En dan ?

- Dan breng ik mijn kind bij een goede vrouw en werk er voor, Dat is mijn plicht en 'k zal die vervullen...

- En als Desmedt ?...

- Stil, als Desmedt weer komt, met zijn verleiding, zend ik hem weg. Nu kan ik nergens in dienst gaan, nu hang ik van hem af, maar de les is te hard geweest, om nog eens te dwalen. Aan moeder kunnen we vertellen, dat ik in dienst ben... En als de oorlog uit is. Ja, wat ik dan moet doen, weet ik nog niet.

- Dat weet niemand. Nu ik u hoor spreken, moet ik toegeven, dat ge 't best handelt op die manier. We moeten alles voor moeder verbergen.

- O, ik schaam me diep, als moeder zo teer is tegen mij.

- Ze heeft u altijd zo gaarne gezien. 't Is waar moest ge hier in de omtrek blijven, alles zou licht uitkomen. De mensen hebben niets te doen en klappen zo licht.

Zo spraken beide zusters over de toekomst.

Martha vertelde alles aan Frans. Deze keurde het plan eveneens goed, al voegde hij er bij : 't Is toch hard, dat zij nog door die Desmedt moet geholpen worden. Maar 't is rechtvaardig, dat hij voor het kind helpt zorgen.

Bertha bleef een week te Sluis.

Vrouw Legein had geklaagd dat haar jongste dochter er zo bleek uitzag, maar de geen kwaad vermoedende moeder begreep de ware toestand niet. Liever had ze Bertha bij zich gehouden, maar dit kon nu niet, zei deze. Ze wilde haar weldoeners niet in de steek laten... ze mocht niet ondankbaar zijn.

- En och Here, ze keert naar Desmedt terug ! kloeg Martha bij zich zelf toen ze dit hoorde.

De jonge vrouw werd bij het afscheid weer door haar eerlijk gevoel overmeesterd.

- Bertha ! smeekte ze, blijf te Vlissingen. Huur daar een kamer. Ik zal u geld geven. Ge hebt er recht op. Maar neem niets van Desmedt aan, niets van die verleider, die deugniet.

Het meisje wilde niet luisteren. En 's avonds zat ze weer op haar kamer bij stille mensen aan de Schiedamse weg te Rotterdam. De Hollanders hadden diep medelijden met de Belgische vluchtelingen, wier man in 't leger vermist was en wellicht dus nooit 't kindje, dat nog geboren moest worden, zou zien.

Dit verhaal had Bertha Legein nu verzonnen op aanraden van Desmedt, die nu zelf op grote afstand van daar, aan de Goudse Singel kamers betrokken had.

LENTE

't Was lente geworden.

Frans Hoornaert had Sluis verlaten. Niet ver van de Kadzandse duinen, dus ook in Zeeuws-Vlaanderen en bij de grens was er een huizeken met wat land opengevalen en haastig had hij het gehuurd om buiten te wonen, werk te hebben en wat te verdienen in 't oude bedrijf, dat hem lief was. Hier vertoefde hij nu met Martha en haar moeder. Van zijn eigen familie wist hij niets, hoe hij ook naar haar had gezocht.

Op een morgen stond Frans op zijn akker.

Uit Vlaanderen hilde 't kanon. Men zei, dat de lenteslag begonnen was.

Een nieuwe strijd om Ieperen. Het woud van Houthulst zou thans wel een veste zijn. Tweemaal was Loden terug geweest. De onversaagde Boskanter zette zijn gevaarlijk werk voort. Hij had het verteld, hoe de vijand altijd maar werkte. Doornhage en andere hoefjes waren ingemetseld in beton en aldus in sterke redouten herschapen. Overal lagen pioniersparken. In 't bos waren kelders en schuilplaatsen, had men zagerijen opgesteld. Nieuwe tramlijnen doorkruisten de streek. Een net van telefoondraden hing over het land. Op de boomgaarden stonden munitiedepots bedekt met graszoden.

En u was de lang verwachte lente gekomen en ze botte in bomen en struiken. Ze bloeide in de madeliefjes langs de hemel en de dijken, ze straalde uit de blauwe hemel.

- En bij ons moet ze rood zijn, mompelde Frans, terwijl hij even naar het kanon luisterde.